

VIRUS LEVIÄÄ LAJISTA TOISEEN

Koronaviruksen aiheuttama COVID-19-tauti leviää ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. SARS-CoV-2-nimen saaneen viruksen alkuperästä ei ole varmuutta. Käärme, lepakko vai muurahaiskäpy? Virus saattaa siirtyä nisäkkästä toiseen, esimerkiksi ihmisestä koiraan tai kissaan. Ihmisestä on jälleen kerran tullut itselleen ja muillekin lajeille uhka.

Koronatauti on sosiaalisuuskriisi toisellakin tavalla. Olemme ajautuneet syvään genrosotkuun ja ymmärrysvajeeseen. Genret eli tekstilajit ovat ihmiselle ominaisia ajattelun, havainnoinnin ja toiminnan malleja. Niiden perustehtävä on luoda elämäämme ja merkityksiimme järjestystä, mutta miten käy, kun kuviteltu järjestys näyttäytyykin epäjärjestyksenä?

Koronakriisin aikana on ollut useaan otteeseen aiheellista kysyä, miten erottaa toisistaan perustuslaki, valmiuslaki, tavallinen laki, määräys, käsky, kehoitus, velvoitus, ohje ja suositus. Millaista tulkinnanvaraa kansalaisella on, kun viranomaisen viesti? Sosiaali- ja terveysministeriö tiedotti maaliskuussa näin: ”Toimintaohjeena yli 70-vuotiaat *velvoitetaan* pysymään erillään lähikontakteista muiden ihmisten kanssa...” Toukokuussa viesti oli tämä: ”Yli 70-vuotiaiden *suositellaan* edelleen välttävän fyysisiä kontakteja mahdollisuuksien mukaan.”

Entä milloin on kyse tieteellisestä tutkimuksesta, milloin alustavista tutkimushypoteeseista tai havainnoista, milloin tietoon perustuvista arvioista, milloin asiantuntijan viranomaislausunnosta, milloin vapaammasta ääneen ajattelusta? Millaisia tietoja käytetään päätösten perusteluina, millaisia ehkä jätetään kertomatta?

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen terveys- turvallisuusjohtaja Mika Salminen esiintyi 29. huhtikuuta tiedotustilaisuudessa, jossa kerrottiin koulujen avaamisesta. Salminen väitti, että lapset saavat harvoin tartuntoja eivätkä ”näytä tartuttavan aikuisia”. Asiasta on ”opittu paljon” ja ”olemme saaneet tietoja”. Hän vetosi lastenlääkäreiden

arvioon, jonka mukaan ”koulujen avaaminen on riskitöntä”. Myös ”tieteellistä materiaalia on kertynyt”. Salmisen mukaan ”useassa julkaisussa” on todettu, että lasten osuus epidemian leviämässä ”on hyvin pieni, jos ollenkaan”.

Mediassa oli kuitenkin jo maaliskuussa juttuja, joiden perusteella asia ei ole selvä. Esimerkiksi *Seurassa* (11.3.) kerrottiin *Nature*-lehdessä julkaisusta tutkimuksesta, jonka mukaan ”alle 10-vuotias lapsi saa uuden koronaviruksen yhtä todennäköisesti kuin aikuinen”.

Millaisia tietoja on aiheellista kertoa, millainen genre tiedotustilaisuus oikeastaan on? Hallituksen arvostelijat ovat puhuneet jopa propagandasta. Hallitusta on toistuvasti syytetty asiantuntijoiden selän takana piilottelusta. On peräänkuulutettu tietä, linjaa, strategiaa, päätöksiä.

Hämmennystä ovat herättäneet asiantuntijaryhmien raportitkin. Raportilla on vanhastaan tarkoitettu tilannekatsausta ja selontekoa, mutta koronaraporteissa ei ole pidättäytytty selostamisessa. Niihin sisältyy vahvoja arvioita ja suosituksia.

Viimeinen piste genreviruksen iin päällä on journalismi. Näinä klikkikiiman aikoina vallankin monissa otsikoissa kärjistetään ja valikoidaan faktoja. Some kielikuumeilee, kansa merkitysripuloi.

Genrehämmennystä ovat omiaan lisäämään yksittäisten toimijoiden monet roolit. THL:n Salminenkin tuntuu tasapainoilevan tutkijan, virkahenkilön ja hallituksen luottoasiantuntijan rooliensa välillä. Hän on koronatiedottamisen kasvot, yksi heistä, joihin viitataan fraasissa ”asiantuntijoiden mukaan”. Niinpä *Helsingin Sanomat* katsookin aiheelliseksi tehdä lukijoille selvästi haastattelun (16.5.) aluksi, että Salminen on paitsi asiantuntija myös ”hyvin pitkä”, siis ihan oikea ihminen.

VESA HEIKKINEN

Suomen kielen dosentti ja tietokirjailija.

Twitter: @tosentti